

РЕЦЕНЗІЇ

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2019. – Т. 40. – С. 246-248

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2019. – Volume. 40. – pp. 246-248

© Борис Білецький¹

Юрій Макар, Університети мого життя. Спогади

Серед величезного різноманіття джерел вивчення історії особливе місце належить такому його різновиду, як мемуари – автобіографічні записки, літературні спогади про минулі події, у яких автор брав участь або був їхнім очевидцем, сучасником, свідком. Саме до таких належить рецензоване видання-життєпис – сповідь Юрія Макара².

Рецензоване видання відкривається передмовою автора, де він говорить про те, що протягом багатьох років, ведучи щоденники, зібрав десятки великих і малих записників, адже працюючи півстоліття в Чернівецькому (нині національному) університеті і поєднуючи свою діяльність з зарубіжжям, Юрій Іванович в різних країнах зустрічався і співпрацював з багатьма українськими державами, громадсько-політичними діячами, науковцями, митцями та ін. Про основні з них він, по можливості, робив відповідні нотатки.

Фіксуючи ці події, автор намагався відтворити разом з тим власний родовід, що було пов'язано з значними труднощами, які йому вдалося успішно подолати.

Виходячи з характеру матеріалу та його місце у житті автора як менеджера в галузі освіти і науки, як громадянина України, нарешті як Сім'янина з великої літери, він визначив відповідну структуру своєї сповіді.

Структурно книга складається з шести частин відповідно до етапів життя та діяльності автора. Це – дитячі та юнацькі роки; На ниві народної освіти; Чернівецький університету – назавжди; Налагодження міжнародних зв'язків; Американсько-європейські контакти; Пізнання Європи і світу. Окремою частиною є Підсумки. Побудова книги цілком логічна і виправдана. Матеріал кожної частини подано у відповідній пропорції. Разом з тим кожна частина конкретизована низкою пунктів, що полегшує сприйняття матеріалу, а також витримує логіку його викладу.

В книзі розкривається походження автора, його родовід. Здійснюючи пошуки коріння свого роду, автор використовує різні документи, перекази, свідчення сусідів, близьких, родинні дані тощо і не дивлячись на величезну розпорошеність і перебування родичів у різних державах, географічну віддаленість, як свідчать факти, йому значною мірою вдалося встановити коло родинних зв'язків та долі родичів, а також здійснити «відкриття світу», починаючи з Новосілки на Холмщині, де народився автор, до Хабаровська, в Росії та Едмонтону в Канаді.

У дитинстві автор пройшов важкі випробування під час Другої світової війни та часів депортації після неї. На ці часи припадає здобуття фаху та початок його трудової діяльності в галузі освіти. Слід зазначити, що навчаючись в педучилищі, він «найбільше захоплювався історією» та «проявляв неабияку активність у громадській роботі» (с. 74). Саме це проклало дорогу майбутньому вченому у велику науку, що знайшло свою реалізацію по навчанню на історичному факультеті Київського державного університету імені Тараса Шевченка та здобуття там вченого ступеня кандидата історичних наук.

Значний досвід практичної роботи, здобутий під час праці в освітній галузі та військової служби, здобуття вищої освіти та захист дисертації відкривали нові перспективи для вченого. Виходячи із реалій життя, що дуже важливо, уже в ті часи Юрій Іванович визначився з своїм життєвим кредо – «здобути вищу освіту і допомагати своєму знедоленому народу вижити...» (с. 119). Приступити до його реалізації судилося в Чернівецькому державному (нині національному) університеті.

¹ Кандидат історичних наук, доцент, Чернівці, Україна.

² Юрій Макар (2019), *Університети мого життя. Спогади*. Чернівці, Технодрук, 608 с.

Юрій Іванович почав працювати в університеті з 1971 року як кандидат наук старшим викладачем, в грудні 1975 – його обрали деканом історичного факультету. На цій посаді він пропрацював 27 календарних років – з початку 1976 до початку 2003 року. Вся його діяльність присвячена реалізації обраної ідеї, яка по суті визначила долю вченого.

Захоплений цією ідеєю, з метою досягнення максимального успіху в реалізації стратегічної мети, Юрій Іванович вважав за необхідне насамперед домогтися згуртування колективу факультету на базі значного підвищення якості навчально-виховного процесу та наукової творчості й підвищення власного статусу як науковця. Розроблена ним тактика цілком себе виправдала.

Він вдається до втілення свого задуму логічно, послідовно, цілеспрямовано. Ставши деканом факультету, Юрій Іванович взявся за опрацювання вдосконалення навчального процесу, фактично започаткування наукової діяльності, оскільки вона по суті перебувала в зародковому стані. Тоді на факультеті був лише один доктор наук – Євгеній Черезов. Цього було занадто мало, якщо думати про серйозні наукові зрушення.

Розпочинаючи роботу з колективом факультету, декан мав твердий намір збільшити набір студентів на денне відділення, тож дбав про молоді кадри. Разом з тим усім він намагався проводити в університеті наукові форуми загальноукраїнського, всесоюзного, а згодом і міжнародного масштабу. Після проведення VII всесоюзної наукової конференції на базі ЧДУ істориків-славистів, модератором якої був Юрій Іванович, Чернівецький університет повномасштабно вийшов на всесоюзну арену. З ним почали рахуватися в науковому світі. Чернівецьких істориків почали запрошувати на наукові форуми, які проходили в університетах не тільки України, а й в Росії, Грузії, Білорусі тощо.

Чернівецький університет раз на кілька років виступав організатором наукових зустрічей істориків, які поступово почали вибиратися на міжнародну арену, зразу ж за океан завдяки угоді з канадським Саскачеванським університетом.

Досить цінним є те, що декан беручи активну участь у таких форумах, до складу делегацій долучав колег науковців, зокрема на конференції істориків-славистів, остання з яких відбулася в Москві 1990 року (с. 212). Адже на них молоді науковці набиралися досвіду спілкування з вченими, що давало ґрунт і надію на підготовку кваліфікованих науково-педагогічних кадрів. Як наслідок, з другої половини 70-х років ХХ ст. значна частина випускників університету потяглася до науки. Серед них, як видно з книги, сотні кандидатів та докторів наук – історичних, політичних, філософських, економічних, юридичних, соціологічних (с. 212). Завдяки такому підходу факультет ставав кузницею науково-педагогічних кадрів різного спрямування.

Заслуговує схвалення і те, що, дбаючи про розвиток факультету, Юрій Іванович не забував про своє власне наукове зростання. Свої особисті інтереси він розумів виключно як частину інтересів колективу, а це було рушієм справи. Його праця слугувала наочним прикладом для молодших колег у їх зусиллях на науковому поприщі. За роки своєї наукової і педагогічної діяльності йому вдалося опублікувати понад пів тисячі праць – монографії, навчальні посібники, статті в енциклопедіях, в різноманітних наукових збірниках, матеріали конференцій тощо – у вітчизняних і зарубіжних виданнях.

Обравши тему докторської дисертації з проблем Польщі, долаючи неймовірні труднощі, він твердо йшов до поставленої мети, успішно захистив її, і у березні 1990 року президія ВАКу СРСР затвердила ступінь доктора історичних наук Юрія Макара. Це дозволило йому більш рішуче діяти в галузі розбудови навчальної та наукової роботи на факультеті.

Досить схвальним є те, що він поставив завдання готувати необхідних для суспільства фахівців, яке успішно міг виконувати багатопрофільний факультет. На факультеті відкрили нові спеціальності – етнології, політології, міжнародних відносин, міжнародної інформації, створили кафедру сучасних іноземних мов та перекладу. Історичний факультет переріс в факультет історії, політології та міжнародних відносин.

Під керівництвом Юрія Івановича була створена Вчена рада з захисту докторських і кандидатських дисертацій, яку він і очолив. За роки його керівництва радою в ній захистилася ціла плеяда вузівських вчених з різних регіонів України. Працюючи в університеті, він підготував майже 50 докторів і кандидатів наук (с. 205). Започатковану ним справу успішно продовжує його наступник Олександр Добржанський.

Чи не одним з найважливіших своїх завдань Юрій Іванович вважав налагодження міжнародних зв'язків університету. Важливе місце в цьому плані автор по праву відносить до 1977 року,

коли до Чернівців прибув ректор канадського Саскачеванського університету доктор Роберт Бегг, візит якого поклав початок співпраці в галузі української мови, культури та історії України. Автор чітко і виразно відображає свою роль в підготовці і підписанні Угоди між Чернівецьким і Саскачеванським університетами (5 липня 1977 року), переконливо доводить, що це була перша міжнародна угода, укладення якої стало по суті каталізатором в цій сфері, що привело до значної активізації міжнародної діяльності університету. Загалом згадана Угода, підкреслює автор, виявилася першою спробою налагодження університетського спілкування радянських вузів із західними у суспільно-гуманітарній галузі.

На переконливих прикладах і фактах, до яких був причетний автор, він показує, як Чернівецький університет співпрацював з канадськими, американськими, європейськими університетами і загалом з українською діаспорою на різних континентах. За даними книги, ЧНУ співпрацює з понад 150 вузами (с. 577).

Про успішний розвиток американсько-європейських наукових контактів Юрій Іванович розповідає на численних прикладах з своєї наукової діяльності. Зокрема про проведення спільних українсько-канадських наукових конференцій та публікацій їх матеріалів, присвячених 100-літтю еміграції з Західної України до Західної Канади. Оповідає про співпрацю в галузі науки з вченими Канади, США, Польщі, Чехії, Румунії, про відповідні зв'язки в цих країнах з представниками української діаспори та ін.

Безумовно значну пізнавальну цінність являють собою матеріали, пов'язані з туристичними поїздками родини Макарів, під час яких вони побували майже в 40 країнах. Серед них на особливу увагу заслуговує подорож за маршрутом Україна-Румунія-Угорщина-Німеччина-Канада-США-Великобританія-Угорщина-Румунія-Україна, здійснена влітку 2013 року (с. 573).

У підсумку автор підкреслює, що впродовж усього життя мав визначену самим собі мету і намагався її досягти. Це значною мірою вдалося реалізувати. Крокуючи дев'ятим десятком років, Юрій Іванович продовжує працювати на повну потужність, будучи шанованим в Україні та поза її межами. Його справу продовжують як фахові історики сини Олександр і Віталій, а також колеги і численні учні.

Все це дає повну підставу зробити узагальнений висновок про те, що Юрій Макар постає перед читачем професіоналом високого рівня, успішним менеджером в галузі освіти і науки, людиною високих моральних принципів, яка залишила глибокий слід в історії України.

Книга спогадів Юрія Макара має чудове поліграфічне оформлення, естетично приваблива. Дизайн її обкладинки символізує місце ЧНУ в житті і діяльності автора як його духовної святині. Вона містить понад 200 чорно-білих і кольорових світлин, розміщених на 80 сторінках, які засвідчують деякі важливі моменти з життя автора, його родоводу, близьких, колег, вчених та ін.

Доречним є супровід книги списком скорочень, географічним й іменним покажчиками, що спрощує і полегшує користування нею.

Книга побудована на величезній кількості фактичного матеріалу наукового, пізнавального і виховного характеру, а також багатющому досвіді власної адміністративної та педагогічної діяльності Юрія Макара.

Досконале аналітичне і літературне опрацювання безлічі матеріалів, влучні й лаконічні авторські коментарі додають змістовності і глибини попри легкість їх сприйняття. Остаточне судження про книгу належить читачам, які, на моє глибоке переконання, знайдуть чимало цікавого, корисного і повчального незалежно від роду своїх занять і літературних уподобань.

Шкода тільки, що книга видана невеликим тиражем (300 примірників). Дуже бажано було б перевидати її більшим накладом. Будучи досить популярними Спогади стануть бібліографічною рідкістю.